

A CASTRUM ÉS KÖRNYÉKE

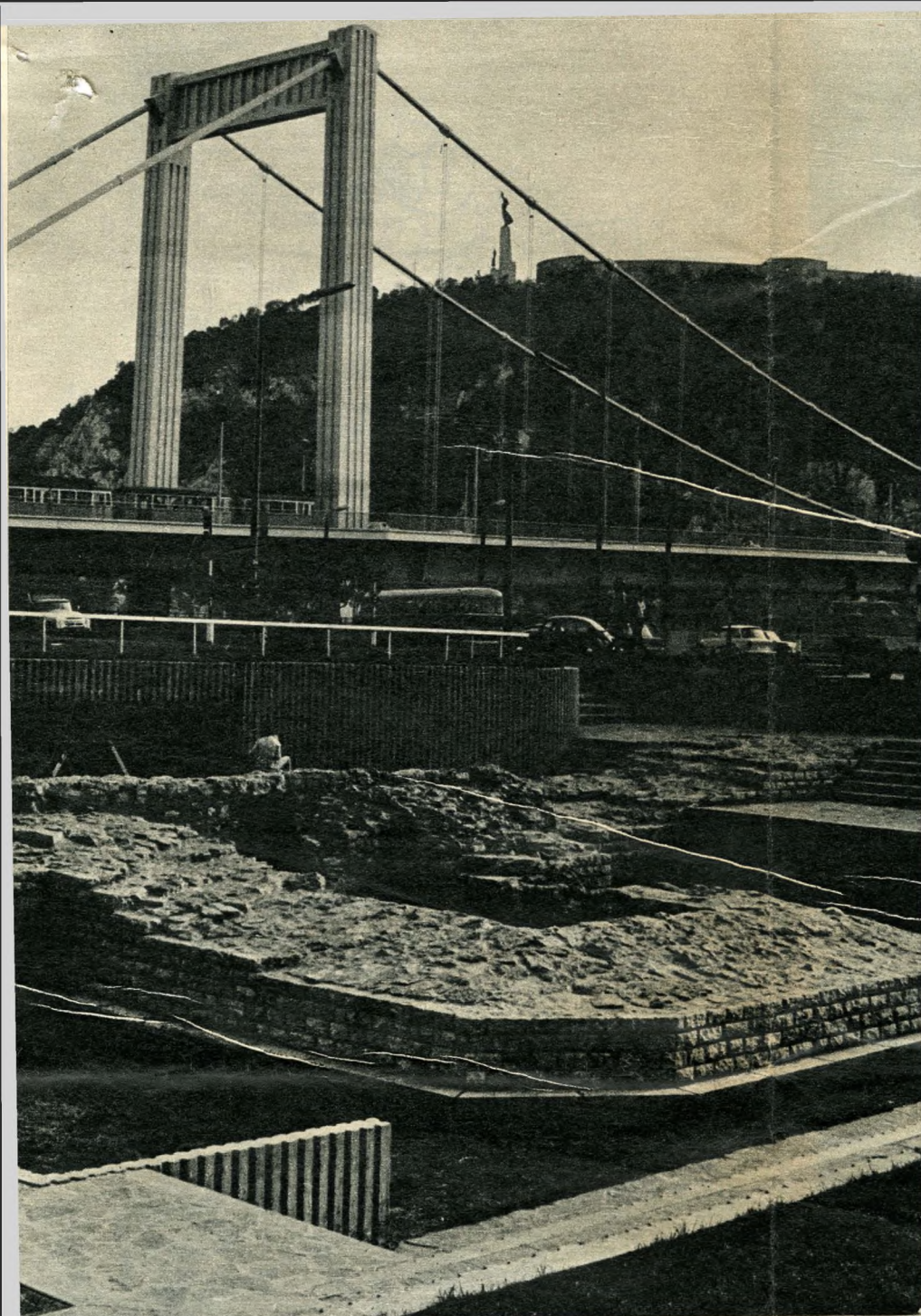
Kevés város van a világon, mely történelme alatt annyit szenvedett, oly sokszor pusztult el és épült újjá romjaiból, mint Budapest. De kevés város van a világon, mely ennek ellenére — vagy talán éppen ezért — olyasvalamivel dicsekedhet, mint Budapest. Talán csak az ősi alapítású itáliai városok őrzik olyan hűségesen az elmúlt évszázadok levegőjének lélegzetnyi darbjait, mint a magyar főváros. Budapest szívében, a Duna partján található egy közepes térszerű nagyságú hely, ahol a rómaiaktól napjainkig végig követhető a város születése, fejlődése, pusztulása, újjáépülése, a történelem tanúsága szerint sajnos, többször is. Ez a hely az Erzsébet-híd pesti hídfőjénél található, Március 15-e tér a neve.

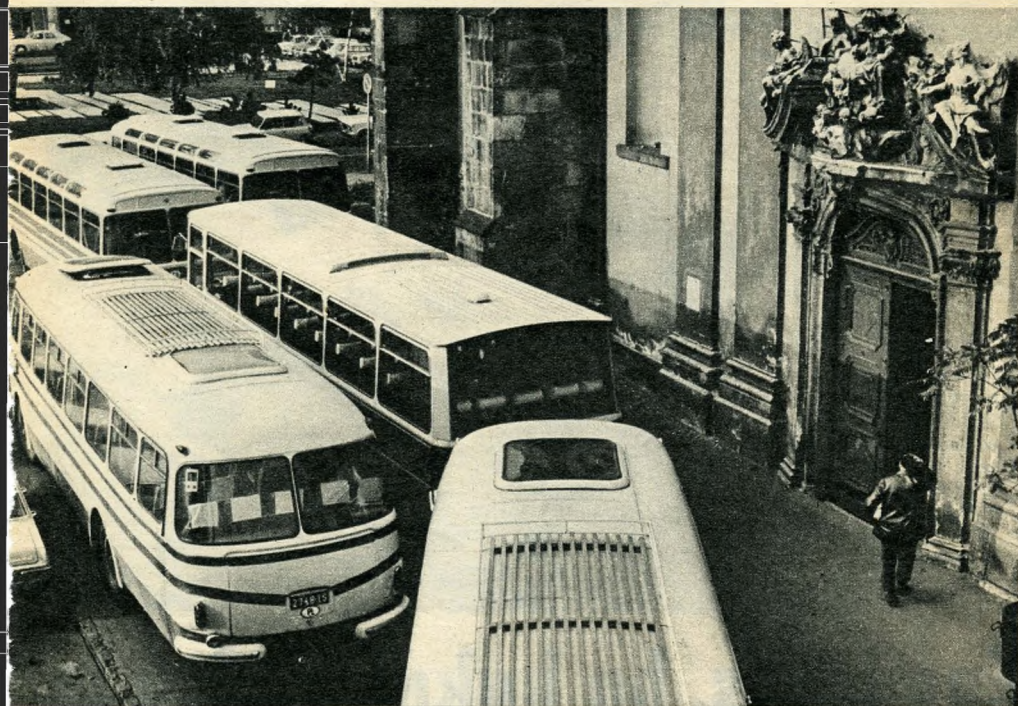
A rómaiak korában erőd állott ezen a helyen. De ez az erőd nem egyszerűen csak katonai őrhely volt, fürdő és templom is tartozott hozzá. Nem lehetetlen, hogy lakóházak, boltok és más, polgári célú épületek is állhattak körülötte, hiszen az átkelőhely, melyet az erőd védett, fontos kereskedelmi utak találkozási pontja volt. A rómaiak kivonulása után hosszú évszázadokon keresztül semmit nem tudunk erről a helyről, s csak Anonymus tesz említést arról, hogy az itt levő átkelőhelyet Magyar-révnek hívták, mert a néphit szerint ezen a helyen kelt át a Dunán a hét vezér. A honfoglalás utáni századokban újból sokasodni kezdenek az egykori őrtorony körül a házak, hamarosan várossá

nővekszik a település, ekkor születik mai neve is: Pest. A városban templomot kezdenek építeni a korabeli román stílusban, s ehhez a lassan romosodó római erőd egyik alapfalát s köveit is felhasználják. A Gellértmonda szerint ebben a templomban helyezték el a túlparti hegyről szöges horddoban legurított püspök hamvait. Ez a templom, mely a ma is látható templom őse, a XIII. század közepéig állt; a tatárjárás idején — akárcsak Pest városa — rombadőlt.

A következő újjáépítés, a változó időknek megfelelően, gótikus stílusban folyt. Ez az első olyan emlék a téren, amely egységesen maradt meg — a mai templom fele. A szentélyfal azonban felbecsülhetetlen értékű kincset rejtett sokáig. Itt és az ülfülkékben olyan freskók töredékeit találták meg, amelyek valószínűleg az akkortájt Magyarországon járt XIV. századi festő óriás, Masolino közvetlen hatása alatt készültek. A templomra azonban — mint ahogy a városra és az országra is — újabb megpróbáltatások vártak. A törökök másfél száz éves uralmuk alatt átalakították és valószínűleg dzsáminak használták. De állagára nem vigyáztak, romosodott, pusztult, 1686-ban, Buda visszafoglalása kor már teteje sem volt. Ebben az évben azt jegyezték fel Pest városáról, hogy harmincnégy házában összesen kétszáznegyven laktak.

Ha lassan is, újból magához tért a város. Szaporo-

dik a népesség, házak, középületek, templomok épülnek. A félig rombadőlt Duna-parti templomot is újjáépítik, pontosabban elülső felét, de azt már barokk stílusban, két toronnyal. S a vele átellenben levő sarkon egy arányos, szép, emeletes palotácska építésébe kezdenek. Építői valószínűleg nem sejtik, hogy két évszázaddal később ez lesz az egyetlen barokk polgárház Pesten, amely nem pusztul el. Átvészeli az árvizet (melynek 1838-as magasságát emléktábla mutatja, közel első emeletének magasságában), átvészeli két ostromot és megmenekül a lebontástól. Furcsa véletlen: ez is ott marad meg, ahol egy római castrum, egy román, majd gótikus, később pedig barokk stílusú templom ad hírt az emberi alkotó tevékenységről. E házban ma messze földön híres vendéglő működik: a Százéves Étterem.

A múlt század vége felé sok munkája volt erre a

bontósákánynak. Utakat vágtak, új, hatalmas házakat építettek. Erre azért volt szükség, mert az ősi rév helyébe hidat terveztek, mely egyetlen íveléssel feszül a Duna fölé, vízbe épített pillér nélkül. De még mindig nem szenvedett eleget a város, újabb megpróbáltatások várnak rá. A második világháború végén a visszavonuló fasiszta csapatok Budapest összes hídját felrobbantják, köztük az Erzsébet-hidat is. A templom ugyancsak megszenvedi az ostromot. A castrumnak csak az a szerencséje, hogy az eltelt évszázadok alatt vastag földréteg került rá.

És újból, ki tudja hányadszor, romjaiból kell felépíteni a várost. És az emberek újból felépítik, újból szebbé és jobbá alkotják. Mint például a Erzsébet-hidat, amely ugyanazal a kecses íveléssel, de korszerűbb technikával és külalakkal épül. Az emberek hisznek a békében, a

háborítatlan jövőben. Mert mi mással lehet magyarázni azt, hogy sok száz éves rejtőzködés után kiásták a föld alól a castrum falait. Napfényre kerültek a kétezer éves kövek, melyeket eddig minden pusztítástól megőrzött a föld. Gyerekek játszanak az egykori zord őrtorony alapfalai közt, szerelmesek sétálnak, csókolóznak körülötte, öregek pihennek mellette. Nézik a szökőkút víz-játékát, melyet a nemrég odakerült szoborcsoportozat övez. Turisták ezrei gyönyörködnek a tájban, a műemlékekben, az ember és a természet közös alkotásaiban.

Ezen a közepes nagyságú téren egyetlen pillanattal átfogható kétezer év történelme, kétezer év művészete, kétezer év emberi alkotása. Itt zsúfolódott össze — talán véletlenül. Talán törvénytörően. Emlékeztetőül és gyönyörködte-tőnek.

KENESSEI ANDRÁS

FÉNYKÉPEZTE:
FARKAS
TAMÁS

